

Goede regels met soms vervelende gevolgen Boekbesprekingen

Het is een al langer bestaand spanningsveld: regels beschermen wilde vogels, maar leggen tegelijkertijd ambachtelijke activiteiten om vogels te vangen aan banden. Dat laatste is onhandig omdat vogelvangsten op vinkenbanen, in eendenkooien, via het wilsterflappen of anderszins een belangrijke bijdrage leveren aan wetenschappelijk onderzoek. Buitenmensen en wetenschappers hebben zich tijdens een symposium in Utrecht in april 2006 gebogen over deze problematiek. Hun bijdragen aan de discussie zijn redactioneel bewerkt en gebundeld in het prachtige boek *Beter één vogel in de hand ...*, dat onlangs bij de KNNV Uitgeverij is verschenen.

Kievitseieren zoeken, het vangen van wilde vogels, het jagen op vogels met valken en Haviken zijn omstreden activiteiten. Ze worden door de buitenwacht vaak gezien als een aantasting van de vrijheid van vogels en zijn niet vanzelfsprekend. De initiatiefnemers van het symposium wilden laten zien hoe belangrijk deze activiteiten zijn voor wetenschappelijk onderzoek en ook als behoud van belangrijke cultuurhistorische waarden. Met behulp van dit symposium en deze publicatie hopen zij de overheid zover te krijgen, dat zij eieren zoeken en het vangen van vogels op vinkenbanen niet alleen reguleert, maar ook actief ondersteunt.

Beter één vogel in de hand ... is een prachtig document om de gestelde doelen te bereiken. Het geeft een uitvoerig historisch overzicht van het op ambtelijke wijze vangen van wilde vogels in Nederland en schetst tegelijkertijd vanuit een wetenschappelijke invalshoek de betekenis van deze activiteiten voor het onderzoek naar vogels.

Aparte hoofdstukken zijn gewijd aan de valkerij, die volgens auteur Jan Meijvogel meer is dan cultuurhistorisch erfgoed. Momenteel mag in Nederland uitsluitend met Havik en Slechtvalk worden gevlogen. Deze beperking dateert uit de tijd dat Havik en Slechtvalk nog in hun voortbestaan werden bedreigd. Inmiddels zijn er echter zoveel gefokte vogels dat de beperking van maximaal 200 vergunninghouders volgens de auteur niet langer nodig is. Voorts overweegt de minister de Flora- en

Faunawet te versoepelen, waardoor in de toekomst ook andere jachtvogels als jachtmiddel worden toegelaten. Meijvogel, die een mooi overzicht geeft van de vakbekwaamheidseisen waaraan nieuwe valkeniers moeten voldoen (en dat zijn er heel wat!), beklemtoont het belang van de valkerij bij de bescherming en instandhouding van roofvogels.

Het ganzenflappen stamt al uit de middeleeuwen en tot de dag van vandaag worden overwinterende ganzen met slagnetten gevangen. Deze vangstmethode is echter niet in de jachtwet vastgelegd, alleen voor onderzoek kan ontheffing worden verleend. Wanneer om een of andere reden geen onderzoek meer nodig is, sterft het ganzenflappen uit, betoogt schrijver Kees Polderdijk.

Goudplevieren zijn een smakelijk hapje. Om die reden is het wilsterflappen ooit een bloeiend ambacht geweest, vooral in Friesland, Groningen en Noord-Holland. Vanaf 1978 is het vangen van Goudplevieren voor de handel verboden en verzamelen de vangers nog uitsluitend gegevens voor de wetenschap. Tegenwoordig worden met dertig tot veertig vergunninghouders jaarlijks zo'n twee- tot drieduizend Goudplevieren geringd, die volgens de aloude methode van het wilsterflappen zijn gevangen.

Het consumeren van Vinken was de reden om in de 16^e eeuw vinkenbanen aan te leggen in de smalle duinstrook langs de Hollandse kustlijn, waar elke herfst miljoenen trekvogels naar het zuiden vliegen. Vooral in deze regio, Zuid-Kennemerland, waren tijdens de hoogtijdagen van de vinkenvangst tientallen vinkenbanen. Bestuurslid Hans Vader van de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland heeft een mooi overzichtsverhaal geschreven over de ontwikkeling van de vinkenbaan van een trefpunt voor de elite tot de huidige vogelringstations.

Ook biedt dit boek boeiende verhalen over de geschiedenis van het rapen van kievitseieren, de leeuwerikenvangst, de eendenkooi en het kooi-bedrijf en de vangsten van Kwartels en Houtsnippen. Om de historische betekenis van deze vormen van ambachtelijke vogelvangst te benadrukken zijn van de hand van Ignaz Matthey twee beschouwingen opgenomen: een over oude spreekwoorden en gezegden uit de tijd dat het vangen van vogels voor de Nederlander niets bijzonders was en een verhandeling over de relatie tussen mens en vogels sinds de middeleeuwen. Matthey moet spijtig vaststellen dat van de rijke symboliek van vroeger niet zo veel meer over is. „Zo bezien is onze vogelbeleving armer aan emoties dan die van onze voorouders.” Daar staat volgens hem tegenover dat de gevoeligheid van de mens tegenover vogels juist is toegenomen. Als voorbeeld wijst hij op de afnemende behoefte van het eten van vogels. Matthey verwacht dat eerdaags ook het eten van kippen tot een 'not done' activiteit wordt gerekend. Daar is overigens nog een goede reden voor, schrijft J. Lumeij in een andere bijdrage. Wie een overtrekkende Kwartel nuttigt, loopt het risico van 'coturnisme', ofwel vergiftiging. Het schijnt te maken te hebben met het

feit dat Kwartels tijdens de trek giftige zaden eten. Met het eten van de hier verkrijgbare gefokte Japanse Kwartels is overigens niets mis, verzekert Lumeij ons.

Het mooie van *Beter één vogel in de hand* is vooral dat het niet alleen de historie van de genoemde ambachtelijke vogelactiviteiten beschrijft, maar ook de doorsteek maakt naar het wetenschappelijk onderzoek. Arie van Noordwijk geeft bijvoorbeeld uitleg over de informatie die het ringen van vogels oplevert, terwijl Theunis Piersma de wetenschappelijke betekenis van het wilsterflappen duidt met een overzicht van alle ontdekkingen over de vogeltrek die dankzij vangsten met het wilsternet konden worden vastgesteld. Uitvoerig wordt stilgestaan bij het overbrengen van virussen door wilde vogels en de betekenis van vogelvangsters voor het onderzoek naar vogelgriep en influenza A virussen.

Dit prachtige boek zou zijn doel voorbijschieten als het niet zou ingaan op de invloed en betekenis van wetgeving ter bescherming van de natuur. En, gelet op de aard van *Beter één vogel in de hand*, is het niet verbazingwekkend dat de samenstellers een sterk pleidooi houden om in de wetgeving meer ruimte te bieden aan ambachtelijke vogelvangsters. Met de grote hoeveelheid informatie over de betekenis van deze vogelactiviteiten bieden zij sterke argumenten om de overheid te overtuigen van een meer actieve betrokkenheid en ondersteuning van deze eeuwenlange ambachten. Door meer voorlichting en educatie zou de overheid ook een rol kunnen spelen in het enthousiasmeren van jongeren voor dit soort activiteiten. In die zin is dit boek een krachtig pleidooi voor het behoud in de toekomst van het wilsterflappen, ganzenflappen, de eendenkooi, de vinkenbanen, de valkerij en al die andere vogelactiviteiten uit het verleden, die dankzij een wetenschappelijke invulling een geheel nieuwe betekenis hebben gekregen.

Veel regelwijsheid

'Het mag dan ook bij geen enkele opsporingambtenaar ontbreken', schrijft minister Gerda Verburg van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit in het voorwoord bij *Vogels en de wet.nl*, over deze nieuwe, door Hans Peeters en Kim Wheeler geschreven, uitgave van de KNNV Uitgeverij. Sterker nog, ik ben er zeker van dat ook veel vogelaars baat hebben bij de enorme hoeveelheid informatie over de wettelijke bescherming van vogels, die in dit boekje wordt aangeboden.

Vogels en de wet.nl gaat voornamelijk over de Flora- en Faunawet, maar waar nodig wordt ook gesproken over onder meer de

Natuurbeschermingswet 1998, de Vogelrichtlijn van de Europese Unie uit 1979, evenals de Habitatrichtlijn uit 1992 van diezelfde unie, het internationale CITES-verdrag en de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren. Als je het hebt over de bescherming van vogels, dan is de Flora- en Faunawet het belangrijkste instrument. Deze wettelijke regeling, die de Vogelwet van 1936 en het daarbij behorende Vogelbesluit (1994) vervangt, beschermt alle vogels die in het wild voorkomen. De wet verbiedt vogels te doden, vangen, verwonden, verstoren, bezitten, verhandelen en het verstoren of vernietigen van eieren en nesten. Wel formuleert de wet tal van uitzonderingen, zoals bijvoorbeeld de jacht op Fazanten en het onder voorwaarden verjagen en afschieten van ganzen. De auteurs hanteren in hun presentatie een strikt, juridisch patroon. Voordeel daarvan is de overzichtelijkheid, maar een nadeel is dat de lezer het onderwerp niet lekker tot zich neemt. Enige studie is geboden. Deze presentatie heeft ook tot gevolg dat saaie stukken onvermijdbaar zijn. Vooral de bijdragen over jacht en schadebestrijding schrikken af door hun gortdroge presentatie. Het patroon is hetzelfde: het probleem wordt gesignaleerd, daarna volgt een overzicht van de toepasselijke regelgeving, een stukje over de praktijk met tips over mogelijke oplossingen, vervolgens puntsgewijs een aantal aandachtspunten voor de handhaver en wat de burger in voorkomende gevallen kan doen. Besloten wordt met een overzichtje van websites, waar aanvullende informatie te vinden is.

Dit handzame boekje – een pocket – ontleent zijn waarde vooral aan de beschrijving van de praktijksituaties die zich voordoen rond de bescherming van vogels. Zij komen aan de orde rond de thema's verstoringen, jacht en schadebestrijding en handel en bezit. Daarin komen alle mogelijke overtredingen en onderwerpen aan bod. Ook hier wordt de tekst in een strak schema geduwd. Maar wie zich daar niets van aantrekt krijgt een keur van informatie, waar je veel aan hebt. Er zitten leuke weetjes tussen, maar ook handige tips.

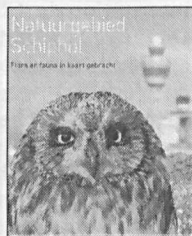
Los van het uitmuntende overzicht van wat allemaal wel en wat niet mag, biedt *Vogels en de wet.nl* ook nog handige informatie over beschermde gebieden, lopende onderzoeken en adreslijsten. Te veel om op te noemen. Wie liever via de computer zijn kennis vergaart kan terecht bij de gelijknamige website van Vogelbescherming Nederland. Het boek is echter uitvoeriger en handiger.

- J.T. Lumeij, D.A. Jonkers, J.J.H.G.D. Karelse, 2008. *Beter één vogel in de hand ... KNNV Uitgeverij, Zeist, € 34,95.*
- Hans Peeters, Kim Wheeler, 2008. *Vogels en de wet.nl. KNNV Uitgeverij, Zeist, € 24,95.*

Jan Kuys

Natuurgebied Schiphol

Scheidend president-directeur Gerlach Cerfontaine van Schiphol Group ontving op 15 december 2008 het eerste exemplaar van het boek *Natuurgebied Schiphol*. Schipholmedewerkers Erik Derogée en Ton Mens geven hierin een beeld van de flora en fauna op Schiphol. Omdat het Schipholterrein een prominente plaats inneemt in het werkgebied van de Vogelwerkgroep en het een 'verboden' gebied is, heb ik het boek meteen besteld. Met de ondertitel 'Flora en fauna in kaart gebracht' belofde het heel wat.

Het is zondermeer te prijzen dat er zoveel aandacht is voor flora en fauna, toch stelde de inhoud mij teleur. Er staan prachtige foto's in (allemaal gemaakt op Schiphol door Erik Derogée) en het boek is fraai uitgevoerd, maar de inhoud blijft oppervlakkig. Ik zal als voorbeeld de Velduil nemen, de soort die de cover van het boek siert. Dit staat er: "Ook Velduilen zijn bezoekers van het luchthaventerrein". Verder wat algemene informatie over het voedsel, de kleur van de iris en het aantal eieren. Niets over aantallen, of ze het hele jaar gezien worden en of ze er ook broeden. Dát had ik graag gelezen.

Het grootste deel van het boek gaat over de 225 soorten planten die op Schiphol groeien, waaronder hele zeldzame. Met die planten is Schiphol blijer dan met de vogels. Het beheer van de luchthaven is erop gericht het gebied zo onaantrekkelijk mogelijk te maken voor vogels. Er schuilt immers altijd het gevaar van een aanvaring met een vliegtuig. Gelukkig wordt dit vooral bereikt door beheer en niet alleen door jacht en verjagen. Het is goed om te lezen dat broedende vogels niet verstoord worden. Uit de inhoud is te destilleren dat de volgende vogelsoorten broeden op het Schipholterrein: Fuut, Kuifeend, Wilde Eend, Bergeend, Nijlgans (ooit één paar), Buizerd (elk jaar een aantal broedparen), Torenvalk, Visdief, Meerkoet, Waterhoen, Fazant, Patrijs, Grutto, Kievit, Scholekster (veel), Wulp (in 2008 24 paartjes), Tureluur, Huismus?, Oeverzwaluw (eenmalig), Putter, Ekster, Winterkoning en Veldleeuwerik. Dit lijstje is volgens mij door een goede vogelaar flink langer te maken. Ik hoop dat de mensen van Bird Control op Schiphol wat nauwer gaan samenwerken met de Vogelwerkgroepen uit de omgeving. Waarbij de vogelaars moeten begrijpen dat Schiphol niet echt een natuurgebied is. Schiphol zou op haar beurt moeten meewerken aan het uitwisselen van gegevens, bijvoorbeeld voor de broedvogelatlas die in 2010 verschijnt.

- Erik Derogée, Ton Mens, 2008. *Natuurgebied Schiphol*. Contrail Publishers, € 21,95.

Johan Stuart.